

Vergunningverlening, toezicht en handhaving Gelderland

Onderzoeksplan

Colofon

De Rekenkamer Oost-Nederland is een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Gelderland en Overijssel.

De bestuursleden van de Rekenkamer zijn: de heer drs. M.M.S. Mekel (voorzitter) en de heer ir. T.J.A. Gies. De secretaris-directeur is mevrouw drs. S.W. Mathijssen RO.

Dit onderzoeksplan is voorbereid door S. Spenkelink, Msc.

Rekenkamer Oost-Nederland
Achter de Muren Zandpoort 6
7411 GE Deventer
Telefoon: 0570 - 66 58 00
info@rekenkameroost.nl
www.rekenkameroost.nl
Twitter: @RekenkamerOost

Vergunningverlening, toezicht en handhaving Gelderland

Onderzoeksplan

Deventer, april 2019

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding.....	5
1.2	Achtergrond	6
1.3	Focus	7
2	Onderzoeksopzet	8
2.1	Doel- en vraagstelling.....	8
2.2	Normenkader	10
2.3	Onderzoeksmethodiek.....	12
2.4	Planning.....	12
2.5	Slotopmerkingen	13
Bijlage 1:	Geraadpleegde bronnen	14

1 Inleiding

In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de aanleiding voor en achtergrond bij het onderzoek naar vergunningverlening, toezicht en handhaving bij de provincie Gelderland. Ook benoemen we de focus van het onderzoek.

1.1 Aanleiding

De kern van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) is dat inwoners op een veilige en gezonde omgeving moeten kunnen rekenen en bedrijven de ruimte hebben om te ondernemen. Een taak die voor de complexe bedrijven zoals afvalverwerkers en mestvergisters bij de provincie ligt. De afgelopen tijd heeft deze taak in Gelderland veel aandacht gekregen van de media en Statenleden naar aanleiding van incidenten en calamiteiten. Zo zijn er branden geweest bij afvalverwerkers, hebben burgers van enkele bedrijven geuroverlast en zou opslag en verwerking van afval-/grondstoffen niet veilig zijn.

De doelen van het VTH-beleid zijn gericht op de actualiteit van de vergunningen en de naleving van de wet en voorschriften in de vergunning. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt naar risicocategorieën. Zo moeten de vergunningen van risicovolle bedrijven actueler zijn en is het toezicht intensiever dan bij bedrijven uit een lagere risicocategorie. In 2017 constateerde de provincie dat de beleidsdoelen over het naleefgedrag al jarenlang niet gehaald worden. Ook de doelen over de actualiteit van vergunningen werden nog niet gehaald.¹ Er zijn verbeteringen aangekondigd of al in gang gezet.

Aanvankelijk hadden we het idee een verdiepend onderzoek te doen naar de vergunningverlening. In meerdere fractiegesprekken en bij de PS-vergadering van 14 november 2018 is aangegeven dat de belangstelling voor het onderwerp breder is dan alleen de vergunningverlening. Dit was voor ons aanleiding om het onderwerp te verbreden naar toezicht en handhaving. Tijdens het startgesprek met Statenleden² over

---

¹ Gelderland veilig en gezond. Uitvoeringsprogramma 2019 voor de omgevingsdiensten (december 2018), p. 5.

² De volgende Statenleden waren hierbij aanwezig: Dhr. Van Dijk (SP), mw. Jeurink (PvdA), dhr. Jonk (CDA), dhr. Kanis (D66) en mw. Moulijn (Partij voor de Dieren).

het onderzoek bleek er vooral behoefte te zijn aan inzicht in de rol van de provincie in relatie tot de omgevingsdiensten.

1.2 Achtergrond

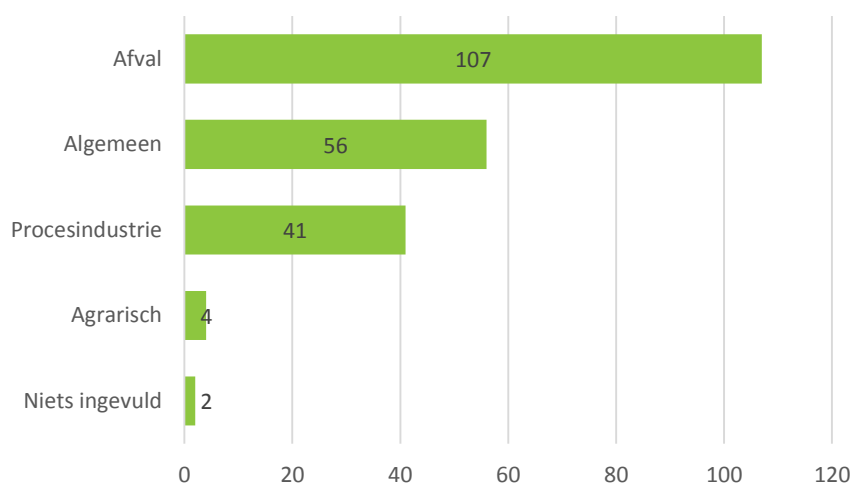
Provincie is bevoegd gezag

In de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) staat dat de gemeenten vanaf 2014 in principe het bevoegd gezag zijn voor bedrijven. Hierop zijn twee uitzonderingen. De provincie is bevoegd gezag voor twee typen bedrijven:

- de meer complexe bedrijven die onder de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) vallen, de zogenaamde IPPC-bedrijven (Integrated Pollution Prevention and Control);
- alle bedrijven waarvoor het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) geldt.

Voor de provincie Gelderland betekent dit dat zij bevoegd gezag is over 210 bedrijven. 45 hiervan zijn Brzo-bedrijven.³ Het merendeel van deze bedrijven blijkt in de afvalsector te zitten (zie onderstaande figuur).

Figuur 1: Verdeling bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag (N = 210) naar sector

Bron: Databestand Informatievoorziening Gelderse Omgevingsdiensten (geraadpleegd op 3 februari 2019).

GS hebben een algemeen VTH-beleid opgesteld. Dit heeft betrekking op alle VTH-taken in de fysieke omgeving. Naast het beleid stellen zij jaarlijks een uitvoeringsprogramma op. Medio 2018 laten GS aan PS weten dat de calamiteiten en incidenten uit 2018 doorwerken in het uitvoeringsprogramma 2019. Zo wordt er accent gelegd op de brandveiligheid bij bulkopslag van afval, emissies Zeer Zorgwekkende Stoffen⁴, ketentoezicht asbest, transportcontroles en functioneren van bedrijfsriolering.

³ In 2015 onderzochten we hoe de provincie haar rol als bevoegd gezag voor deze bedrijven en als opdrachtgever voor de BRZO-omgevingsdienst invulde.

⁴ Dit zijn stoffen die gevaarlijk zijn voor mens en milieu omdat ze bijvoorbeeld kankerverwekkend zijn, de voortplanting belemmeren of zich in de voedselketen ophopen. In 2019 start de provincie met een inventarisatie van het voorkomen van deze stoffen bij de bedrijven waar ze bevoegd gezag voor is.

Omgevingsdiensten zijn uitvoerder

Sinds 1 april 2013 voeren zeven Gelderse omgevingsdiensten in opdracht van de provincie de Wabo-taken uit op het gebied van VTH. Deze omgevingsdiensten werken ook voor gemeenten. De uitvoering van de VTH-taken bij complexe bedrijven gebeurt in belangrijke mate door de omgevingsdienst Nijmegen (ODRN) en de Omgevingsdienst Arnhem (ODRA). Zij hebben hiervoor het mandaat van de provincie. Niet alle besluiten vallen onder dat mandaat. Voorbeelden van besluiten die niet onder het mandaat vallen, zijn: beslissing op bezwaar, handhavingsacties waarbij het primaire proces van een bedrijf wordt stilgelegd en gedogen in afwijking van de provinciale beleidsregels.

1.3 Focus

De focus van het onderzoek ligt bij de bedrijven waar de provincie Gelderland het bevoegde gezag voor is. Hiermee kijken we naar de Wabo. VTH-taken in het kader van bijvoorbeeld natuur- of grondwaterbescherming of ontgroningen zijn daarmee geen onderdeel van het onderzoek.

Naar aanleiding van een evaluatie van het Gelderse stelsel van de omgevingsdiensten zijn verbeteringen aangekondigd waarvan een deel al is doorgevoerd. Zo is de Wabovergunningverlening voor provinciale bedrijven per 1 januari 2018 geconcentreerd bij één omgevingsdienst in plaats van verdeeld over meerdere Gelderse omgevingsdiensten. Daarom concentreren we ons qua beleid en uitvoering op 2018 en 2019. Daar waar relevant en de gegevens beschikbaar zijn, geven we trends over een langere periode weer.

2 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet van ons onderzoek. Daarbij komen doel- en vraagstelling, het normenkader en onderzoeksmethodiek aan de orde. Ook geven we de planning van het onderzoek weer.

2.1 Doel- en vraagstelling

De provincie schrijft het volgende over haar doel voor VTH bij complexe bedrijven: *“In de Omgevingsvisie is het doel omschreven als ‘Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen’. Vergunningverlening, toezicht en handhaving worden zo uitgevoerd dat naleving wordt bevorderd. Duidelijke en uitvoerbare voorschriften in vergunningen moet leiden tot een goede naleving. Goede communicatie, helder toezicht en waar nodig streng optreden leiden dan tot een veilige en gezonde leefomgeving.”*⁵ In dit onderzoek kijken we of de inzet van de provincie (en in het verlengde daarvan de omgevingsdiensten) bijdraagt aan dit doel. Daarmee betreft het een doeltreffendheidsonderzoek.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om:

PS te ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol door: inzicht te geven in de mate waarin de inzet van de provincie Gelderland (en de omgevingsdiensten) op het gebied van VTH bijdraagt aan een veilige en schone leefomgeving middels het bevorderen van de naleving door bedrijven die onder haar bevoegd gezag vallen.

---

⁵ Provincie Gelderland (2016). *Beleidsplan VTH fysieke leefomgeving*, p. 18.

Centrale vraag

De centrale vraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Draagt de inzet van de provincie Gelderland (en de omgevingsdiensten) op het gebied van VTH bij aan de naleving van de regels door de bedrijven die onder het provinciaal bevoegd gezag vallen?

Onderzoeksvragen

Om de centrale vraag te beantwoorden, kijken we ten eerste naar de **organisatie** van de vergunningverlening, toezicht en handhaving. Achterliggende gedachte hierbij is dat als de organisatie 'goed staat' dit positief bijdraagt aan de taakuitvoering.

1. Hoe zijn vergunningverlening, toezicht en handhaving belegd?
  - a. Zijn de verantwoordelijkheden en mandaten duidelijk?
  - b. Hoe stuurt de provincie op de uitvoering door de omgevingsdiensten? In het bijzonder kijken we naar de sturing op doelbereik/effecten en financiën.⁶
  - c. Zijn er maatregelen getroffen om een onafhankelijke uitvoering van toezicht en handhaving te waarborgen en wordt hiernaar gehandeld in de praktijk?
  - d. Hoe verloopt de coördinatie op casusniveau bij de omgevingsdiensten?

Ten tweede hebben we aandacht voor de **uitvoering** van de VTH-taken door de omgevingsdiensten. Hierbij kijken we naar enkele criteria (bv. transparantie, risicogerichtheid en proportionaliteit) die de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) heeft opgesteld voor toezicht en de handhaving van regels.⁷

- 2a. Worden beslissingen tot het verlenen of weigeren van vergunningen gebaseerd op transparante criteria en processen?
- 2b. Zijn de voorschriften bij vergunningen duidelijk, uitvoerbaar en handhaafbaar?
3. Is het toezicht risicogericht?
- 4a. Worden beslissingen tot het inzetten van handhavingsacties bij overtredingen en het afzien daarvan ('gedogen') gebaseerd op transparante criteria en processen?
- 4b. Is de handhaving proportioneel?
5. Worden niet-juridische instrumenten ingezet om de naleving te bevorderen?

Tot slot hebben we aandacht voor de **verantwoording**. Achterliggende gedachte is dat GS verantwoordelijk blijven ook al ligt de uitvoering van de VTH bij de omgevingsdiensten en dat GS dus ook verantwoording moeten kunnen afleggen aan PS.

- 6a. Is de verantwoording van de omgevingsdiensten aan GS en van GS aan PS conform wet- en regelgeving en gemaakte afspraken?
- 6b. Is er in de verantwoording aandacht voor het doelbereik en wat komt daaruit?

⁶ We kiezen ervoor om in het bijzonder naar deze twee zaken te kijken, omdat één van onze aanbevelingen uit het onderzoek naar het opdrachtgeverschap aan de BRZO-omgevingsdienst was om de sturing op effecten en financiën te ontwikkelen en deze op te nemen in de opdracht.

⁷ In Nederland wordt de OECD ook wel de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) genoemd. De organisatie heeft als taak om beleid te bevorderen dat bijdraagt aan een verbetering van de wereldwijde economische en sociale ontwikkeling. De genoemde criteria zijn te vinden in de 'Regulatory enforcement and inspections toolkit' uit 2018.

2.2 Normenkader

Voor dit onderzoek naar vergunningverlening, toezicht en handhaving hebben we een voorlopig normenkader opgesteld. Dit ziet u in tabel 1. Het normenkader is opgesteld op basis van een globale verkenning en wordt gedurende het onderzoek aangescherpt en gespecificeerd.

Tabel 1: Voorlopig normenkader

Onderdeel	Voorlopige normen
Organisatie (1)	<ul style="list-style-type: none"> • Verantwoordelijkheden en mandaten zijn duidelijk. • De provincie maakt gebruik van de beschikbare sturingsmogelijkheden en richt zich daarbij op de outcome van de uitvoering door de omgevingsdiensten. • Er zijn maatregelen getroffen om een onafhankelijke uitvoering te waarborgen en hier wordt naar gehandeld in de praktijk. <ul style="list-style-type: none"> ○ Er is een ruim mandaat verstrekt; ○ Er zijn schriftelijke voorschriften over functiescheiding/-roulatie opgesteld waarnaar in de praktijk gewerkt wordt; ○ Strategische besluiten worden door GS/PS genomen en operationele besluiten worden 'op armlengte afstand' door de omgevingsdiensten genomen en zijn daarmee beschermt tegen politieke inmenging. • Er vindt op casusniveau coördinatie plaats bij de omgevingsdiensten. <ul style="list-style-type: none"> ○ Er is één aanspreekpunt bij een vergunningaanvraag en er is een contactpersoon aangewezen bij bedrijven waarmee vaste handhavingrelatie bestaat. ○ Er vindt afstemming plaats tussen omgevingsdiensten onderling over toezicht en handhaving bij een bedrijf. Zo wisselen zij hierover informatie met elkaar uit. ○ Bij complexe situaties is er sprake van een zorgvuldige afstemming tussen omgevingsdienst(en) en de provincie.
Uitvoering: Vergunningverlening (2)	<ul style="list-style-type: none"> • Beslissingen tot het verlenen of weigeren van vergunningen, worden gebaseerd op transparante en duidelijke criteria en processen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Aan de (potentiële) vergunninghouders wordt duidelijk gemaakt welke gegevens ze moeten overleggen voor een aanvraag en op grond waarvan een vergunning al dan niet wordt verleend. ○ Er is een procedurebeschrijving en/of werkinstructie rondom vergunningverlening uitgewerkt en hier wordt naar gewerkt; ○ De mogelijkheid tot bezwaar en beroep en/of het indienen van een klacht is duidelijk gemaakt aan de bedrijven. • De voorschriften bij de verleende vergunningen zijn duidelijk, uitvoerbaar en handhaafbaar.
Uitvoering: toezicht (3)	<ul style="list-style-type: none"> • Het toezicht wordt uitgevoerd conform een (periodieke) risicogerichte prioritering en planning. <ul style="list-style-type: none"> ○ In het beleid en de opdrachtverlening door de provincie wordt uitgegaan van een risicogerichte aanpak en dit is verder uitgewerkt in gewenste outcome; ○ Er wordt een risicoanalyse uitgevoerd en periodiek geactualiseerd;

	<ul style="list-style-type: none"> ○ De prioritering en planning van het toezicht (inspecties) zijn gebaseerd op risicoanalyse en smart geformuleerde outcomedoelen; ○ De uitvoering van het toezicht is conform prioritering en planning. <ul style="list-style-type: none"> - Het merendeel van de inspecties is proactief.
Uitvoering: handhaving (4)	<ul style="list-style-type: none"> ● Beslissingen tot het inzetten van een handhavingsactie of het afzien daarvan ('gedogen') worden gebaseerd op transparante en duidelijke criteria en processen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Aan de overtreeders (en andere betrokkenen) wordt duidelijk gemaakt op grond waarvan een handhavingsactie wordt ingezet. Aan de indiener van een gedoogverzoek wordt duidelijk gemaakt welke gegevens ze moeten overleggen voor een verzoek en op grond waarvan een verzoek al dan niet wordt ingewilligd. ○ Er is een procedureomschrijving en/of inwerk-instructie rondom het inzetten van een handhavingsactie en het behandelen van een gedoogverzoek uitgewerkt en hier wordt naar gewerkt; ○ De mogelijkheid tot bezwaar en beroep en/of het indienen van een klacht is duidelijk gemaakt aan de bedrijven. ○ Adviezen van de omgevingsdiensten worden opgevolgd of er wordt beargumenteerd van afgeweken. ● Er is sprake van een proportionele inzet van handhavingsinterventies. <ul style="list-style-type: none"> ○ In het beleid is er aandacht voor de proportionaliteit van de handhaving en dit is verder uitgewerkt; ○ De provinciale sanctiestrategie is uitgewerkt in een procedureomschrijving en/of werkinstructie; ○ In de praktijk wordt een transparante afweging gemaakt welk handhavingsinstrument in te zetten.
Uitvoering: andere instrumenten (5)	<ul style="list-style-type: none"> ● De naleving van regels wordt ook op andere manieren - dan via toezicht en handhaving alleen - bevorderd, bijvoorbeeld via communicatie (bv voorlichting) en advies. <ul style="list-style-type: none"> ○ In het beleid is geëxpliciteerd dat bevorderen van naleving op meer gebaseerd is dan toezicht en handhaving alleen en dit is verder uitgewerkt; ○ De provinciale preventiestrategie wordt in de praktijk toegepast om naleving van regels te bevorderen; ○ Er wordt periodiek geanalyseerd wat belemmeringen voor regelnaleving door bedrijven zijn en inzet om deze weg te nemen, i.h.b.z. waar belemmeringen gerelateerd zijn aan informatie.
Verantwoording (6)	<ul style="list-style-type: none"> ● Er zijn afspraken gemaakt over de verantwoording van de omgevingsdiensten aan GS. De verantwoording van de omgevingsdiensten aan GS is conform deze afspraken. Indien dit niet het geval is, ondernemen GS actie. ● Er zijn afspraken gemaakt over de verantwoording van GS aan PS. De informatievoorziening van GS aan PS is conform wet- en regelgeving en gemaakte afspraken. ● In de verantwoording is er aandacht voor doelbereik.

Bronnen: OECD (2018). *Regulatory enforcement and inspections toolkit*; WRR (2013). *Toezien op publieke belangen*; AR (2012). *Handreiking toezicht en verantwoording*; Provincie Gelderland (2016). *Beleidsplan VTH fysieke leefomgeving; Kwaliteitscriteria 2.1.*

2.3 Onderzoeksmethodiek

Methoden

Er wordt gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden:

- *Documentenanalyse*
Voor dit onderzoek bestuderen we relevante (provinciale) beleidsdocumenten, monitoring, verantwoording en informatievoorziening. Documenten die bestudeerd worden zijn bijvoorbeeld de gemeenschappelijke regelingen, dienstverleningsovereenkomsten, werkplannen, jaarrekeningen en begrotingen, procesbeschrijvingen / werkinstructies en verslagen van bijeenkomsten. Verder maken we gebruik van andere onderzoeken, vakliteratuur en artikelen.
- *Interviews*
Voor dit onderzoek houden we interviews met de betrokkenen van de provincie Gelderland en omgevingsdiensten. Deze gesprekken zijn met name bedoeld hoe zaken in de praktijk lopen. Dit betreft dus een verdieping en toets ten opzichte van bovengenoemde documentenstudie.
- *Data-analyse en evt. casusonderzoek*
Voor dit onderzoek wordt in eerste instantie getracht via data-analyse zicht te krijgen op de praktijk. Hiervoor wordt in de eerste fase van het onderzoek gekeken naar de mogelijkheden. Indien de databestanden hier niet geschikt voor zijn, wordt verder casusonderzoek verricht.

Experts

In voorbereiding op dit onderzoeksplan is met twee experts op het gebied van toezicht en handhaving gesproken. In de loop van het onderzoek zullen we ook externe expertise inzetten.

2.4 Planning

Ons onderzoek kent een aantal vaste stappen⁸. De globale planning van deze stappen voor dit onderzoek naar vergunningverlening, toezicht en handhaving vindt u in tabel 2.

Tabel 2: Globale planning onderzoek informatieveiligheid

Fase	Periode
Oriëntatie, vooronderzoek en onderzoeksplan	Februari - maart 2019
Informatie verzamelen en analyseren	April - juni 2019
Rapportage schrijven	Juli - September 2019
Publicatie	Oktober 2019

⁸ Zie het volledige onderzoeksprotocol op onze website www.rekenkameroost.nl

Voor het realiseren van de planning zijn wij afhankelijk van een tijdige aanlevering van materiaal door de provincies en omgevingsdiensten.

2.5 Slotopmerkingen

- Deze onderzoeksopzet is opgesteld op basis van een globale verkenning van het onderwerp. Op basis van het verzamelde onderzoeksmateriaal kan de aanpak gedurende het onderzoek worden bijgesteld. Als deze bijstelling naar ons oordeel tot majeure aanpassingen van de opzet leidt, zal dit door ons worden gecommuniceerd.
- De Rekenkamer deelt aan PS en GS alle opmerkingen en bedenkingen mee die wij naar aanleiding van onze bevindingen van belang achten. Ook als dit niet expliciet onderdeel is van de onderzoeksopzet.
- Voor de uitvoering van het onderzoek is de Rekenkamer bevoegd alle documenten van het provinciebestuur op te vragen en mee te nemen in het onderzoek. Het provinciebestuur verstrekt desgevraagd alle inlichtingen die de Rekenkamer ter vervulling van haar taak nodig acht.⁹

---

⁹ Artikel 184 Provinciewet.

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

Experts

In voorbereiding op dit onderzoeksplan is met twee experts gesproken:

- Dhr. Blanc: consultant World Bank Group en OECD (gepromoveerd aan universiteit Leiden op een internationaal vergelijkend onderzoek naar regelgeving en risicobeheersing)
- Dhr. Velders: internationaal consultant voor met name overheden op het gebied van toezicht en handhaving (auteur van diverse boeken over toezicht, in het verleden ook zelf inspecteur geweest)

Specifiek provincie Gelderland

- Lysias (2016). Evaluatie Gelders stelsel.
- Provincie Gelderland (PS2016-538 B1). Beleidsplan vergunningverlening, toezicht en handhaving fysieke leefomgeving.
- Provincie Gelderland (PS2018-832). Beantwoording schriftelijke statenvragen over VTH- en gedoogbeleid.
- Provincie Gelderland (PS2018-883). Statenbrief Uitvoeringsprogramma vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) 2019 en jaarverslag 2017 VTH provinciale organisatie
- Provincie Gelderland (PS2018-883 B3). Gelderland veilig en gezond. Uitvoeringsprogramma 2019 voor de omgevingsdiensten.

Dataset complexe bedrijven onder bevoegd gezag van de provincie Gelderland via: <https://www.gelderseomgevingsdiensten.nl/viewer/> (geraadpleegd 7 februari 2019)

Algemeen

- Algemene Rekenkamer (2012). Kaders voor toezicht en verantwoording.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2018). Regulatory enforcement and inspections toolkit.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2013). Toezien op publieke belangen.